

JÓZEF SKAŃSKI

(1921–1998)

Feb. Jan.

Tym, którzy współpracowali ze zmarłym 1 maja 1998 roku profesorem Józefem Skąpskim, trudno pogodzić się z myślą o jego odejściu. Żal po tym wybitnym uczonym, szlachetnym i dobrym człowieku, odczuwany będzie jeszcze długo.

Urodził się 15 czerwca 1921 roku w majątku swego ojca we wsi Sanka nieopodal Krzeszowic. Ojciec jego, dr Józef Skąpski (1868–1950), który własnemu wysiłkowi i zdolnościom zawdzięczał osiągnięcie pozycji jednego z najwybitniejszych adwokatów polskich, od 1919 roku był członkiem Komisji Kodyfikacyjnej i syndykiem Polskiej Akademii Umiejętności. Przykład ojca, który zawód prawnika traktował jako swego rodzaju powołanie, zachęcił syna do wyboru kierunku studiów. Po maturze, złożonej w maju 1939 roku w krakowskim Liceum im. Króla Jana III Sobieskiego, został powołany do junackich hufców pracy i brał udział w budowie umocnień pod Węgierską Górką, a następnie w kampanii wrześniowej, docierając z cofającą się armią aż pod Lwów. Wróciwszy do Krakowa przez „zieloną granicę”, oddzielającą teryny okupacji sowieckiej i niemieckiej, pracował jako praktykant bankowy oraz administrator Zarządu Dóbr Sanka. Rodzinną miejscowość musiał opuścić w styczniu 1945 roku. Studia prawnicze, rozpoczęte w tajnym nauczaniu, ukończył w grudniu 1947 roku. Dzięki wybitnym zdolnościom zwrócił na siebie uwagę sędziwego Fryderyka Zolla, który zaprosił go do współpracy przy wydawaniu podręczników zunifikowanego prawa cywilnego. W ten sposób nazwisko młodego Józefa Skąpskiego znalazło się – obok nazwisk Fryderyka Zolla i Stefana Kosińskiego – na karcie tytułowej II wydania podręcznika *Zobowiązań* (1948). Zoll zachęcił go także do podjęcia obowiązków asystenta w Katedrze Prawa Cywilnego i Prawa Międzynarodowego Prywatnego, kierowanej przez prof. Kazimierza Przybyłowskiego. Od 1948 do 1951 roku pracował w Prokuraturii Generalnej RP, najpierw jako aplikant, następnie po złożeniu z odnaczeniem egzaminu referendarskiego – jako referendarz, a wreszcie radca.

Pod kierunkiem prof. Przybyłowskiego przygotował wysoko ocenioną rozprawę doktorską na temat ustanowienia zastawy na rzeczach ruchomych, obronioną w styczniu 1951 roku. W 1953 roku ze względu na niewłaściwe według ówczesnych kryteriów pochodzenie klasowe został usunięty z Uniwersytetu. Hipokryzja ówczesnych władz uniwersyteckich spowodowała, że jako oficjalną przyczynę zwolnienia wskazano „reorganizację toku studiów”. Zajął się wówczas praktyką adwokacką i radcowską, nie porzucając jednak pracy naukowej. Po przełomie październikowym 1956 roku na podstawie jednomyślnej uchwały Rady Wydziału powrócił na Uniwersytet, obejmując stanowisko adiunkta w tej samej Katedrze. Wyniesiona z domu rodzinnego niezależność poglądów, uczciwość intelektualna, wysokie wyobrażenie na temat wymagań, jakie należy stawiać w pracy naukowej, krytyczny stosunek do wielu przejawów ówczesnej rzeczywistości, powodowały, że szykan i przykrości nie szczczędono mu i później.

Przyznanie stypendium Forda umożliwiło mu w roku 1959/1960 kilkumiesięczny pobyt naukowy w Paryżu, połączony z wyjazdami do Anglii i Szwajcarii. Zetknął się wtedy z najwybitniejszymi prawnikami francuskimi, m.in. z Henri Batiffolem i Henri Mazeaud. Zebrane wówczas materiały wykorzystał przy opracowaniu monografii *Autonomia woli w prawie międzynarodowym prywatnym w zakresie zobowiązań z umów*. Ogłoszona drukiem w 1964 roku, doczekała się licznych recenzji w krajowych i zagranicznych czasopismach naukowych. W jednej z nich, po zestawieniu z dotyczącymi problemu wyboru prawa pracami autorów francuskich, niemieckich i szwajcar-

skich, została oceniona jako najlepsze opracowanie tego tematu w całej literaturze światowej. Była ona podstawą habilitacji, przeprowadzonej w grudniu 1964 roku i zatwierdzonej półtora roku później, co umożliwiło zatrudnienie w charakterze docenta etatowego. W 1965 i 1966 roku uczestniczył w pracach Centrum studiów i badań nad prawem międzynarodowym i stosunkami międzynarodowymi haskiej Akademii Prawa Międzynarodowego, a w lipcu 1972 roku, jako pierwszy zaproszony przez tę Akademię po blisko czterdziestu latach polski specjalista w dziedzinie prawa prywatnego międzynarodowego, wygłosił w Hadze cykl wykładów na temat zobowiązań w prawie prywatnym międzynarodowym (ogłoszony drukiem w „Recueil des Cours”, 1972, II, vol. 136).

Funkcję prodziekana pełnił w latach 1969–1972, następnie kierował Podyplomowym Studium Prawa Gospodarczego, a w roku 1977 zorganizował Podyplomowe Studium Wymiaru Sprawiedliwości, którym kierował do roku 1981. W 1973 roku został kierownikiem Zakładu, następnie Katedry Prawa Cywilnego i Prawa Międzynarodowego Prywatnego, istniejącej wówczas w ramach Instytutu Prawa Cywilnego. Katedrą tą kierował także po likwidacji Instytutu w 1984 roku, aż do przejścia na emeryturę w 1991 roku. W 1975 roku otrzymał tytuł naukowy profesora. Był współautorem *Systemu prawa cywilnego*, przygotowując do niego opracowanie umów sprzedaży, zamiany i dostawy (1976). W 1981 roku, na podstawie dokonanego przez współpracowników wyboru, został mianowany dyrektorem Instytutu Prawa Cywilnego. W tym samym czasie jako reprezentant Wydziału zasiadał w Senacie uniwersyteckim. W październiku 1981 roku przez uczestników III Forum Prawników zwołanego przez NSZZ Solidarność został wybrany do składu Społecznej Rady Legislacyjnej Obywatelskiego Centrum Inicjatyw Ustawodawczych.

W swej pracy naukowej podejmował problemy z dziedziny prawa cywilnego, handlowego i międzynarodowego prywatnego, mające szczególne znaczenie w warunkach gospodarki rynkowej. Interesowały go takie tematy, jak np. ujednolicenie prawa, umowa sprzedaży w obrocie krajowym i międzynarodowym, ochrona konsumenta, zabezpieczenia wierzytelności, wpływ zmiany stosunków na zobowiązania, prawne formy korzystania z lokali... Wiele z dotyczących tych tematów prac opublikował za granicą lub w językach obcych. Kładł wielki nacisk na potrzebę utrzymywania więzi z nauką zagraniczną. Pozostawał w kontakcie z jej najwybitniejszymi przedstawicielami w Austrii, Niemczech, Francji, Szwajcarii, Belgii, Włoszech. Był członkiem wielu towarzystw naukowych, w tym Société de Législation Comparée i Association Henri Capitant oraz członkiem kolegów redakcyjnych „Problemów Prawnych Handlu Zagranicznego”, „Studiów Cywilistycznych” i rocznika „Archivum Iuridicum Cracoviense”. Szerokie uznanie zyskał jako arbiter Kolegium Arbitrów przy Polskiej Izbie Handlu Zagranicznego, a następnie Krajowej Izbie Gospodarczej. Uczestniczył w licznych gremiach pracujących nad projektami aktów prawnych, m.in. w komisji przygotowującej projekt tzw. kodeksu handlu międzynarodowego i w komisji do spraw reformy prawa cywilnego. W latach 1987–1992 był członkiem Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów. Wielokrotnie podkreślał konieczność dostosowania prawa polskiego do wymagań współczesności, postulując powrót do rozwiązań przyjętych i sprawdzonych w okresie międzywojennym, skorygowanych przy wykorzystaniu wzorów i doświadczeń innych państw europejskich.

Ogromną, trudną do przecenienia rolę odegrał w dziele wskrzeszenia Polskiej Akademii Umiejętności po dziesięcioleciach jej wymuszonej bezczynności. Tej sprawie poświęcił ostatnie lata swego życia. Jesienią 1989 roku opracował ekspertyzę prawną, w której wykazał, że Akademia, od początku lat pięćdziesiątych pozbawiona możliwości działania, nie została przecież zlikwidowana. Treść tej opinii wpłynęła decydująco na kierunek działań prowadzących do reaktywowania Akademii. Po wyborze w poczet jej członków czynnych w dniu 16 listopada 1989 roku powierzono mu odpowiedzialne stanowisko sekretarza generalnego. Mimo kłopotów zdrowotnych, z ogromnym zaangażowaniem i energią dążył do odbudowy organizacyjnych i materialnych podstaw działalności tej najszacowniejszej polskiej korporacji naukowej. W tych sprawach nie dopuszczał jakichkolwiek ustępstw. Z jego inicjatywy i dzięki jego wysiłkowi w 1992 roku zaczął ukazywać się „Kwartalnik Prawa Prywatnego”. Był również organizatorem i przewodniczącym reaktywowanej wiosną 1996 roku Komisji Prawniczej, działającej przy Wydziale Historyczno-Filozoficznym PAU, oraz inspiratorem stworzenia kolejnego wydawanego przez nią czasopisma naukowego, poświęconego prawu karnemu i naukom penalnym. Pierwszego zeszytu tego czasopisma nie zdążył już zobaczyć.

Skromnym wyrazem uznania dla jego osiągnięć naukowych była wręczona mu w grudniu 1994 roku księga pamiątkowa, obejmująca kilkadziesiąt rozpraw z polskiego i europejskiego prawa prywatnego, napisanych przez uczonych polskich i zagranicznych, z którymi utrzymywał kontakty naukowe. Pozostawił po sobie pamięć uczonego wielkiej wiedzy, godnego kontynuatora najlepszej tradycji krakowskiej i lwowskiej szkoły cywilistycznej, ale przede wszystkim – człowieka ogromnej dobroci i życzliwości.

Andrzej Mączyński

